

Avsändarens tjänsteställe/handläggare
RU Enheten för näringsliv och
kompetensförsörjning
Jennie Sjögren

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se
u.gv.remissvar@regeringskansliet.se

Handläggare/er beteckning
U2026/00023

Datum
2026-05-13

Dnr
26RUN158

Sida
1(4)

Yttrande över remiss, Skärpta villkor för friskolesektorn – ytterligare förslag (SOU 2025:123)

Remissvar

Skärpta villkor för friskolesektorn – ytterligare förslag (SOU 2025:123)

Sammanfattning

Region Västernorrland har beretts tillfälle att lämna synpunkter på slutbetänkandet Skärpta villkor för friskolesektorn – ytterligare förslag (SOU 2025:123). Utredningen tillsattes ursprungligen med ett uppdrag att utreda hur ett förbud mot vinstutdelning i friskolor kan införas, i syfte att säkerställa att offentliga medel används till utbildningsverksamhet och inte tas ut på bekostnad av kvalitet. Detta framgick av de ursprungliga direktiven från 2022.

Genom senare tilläggsdirektiv 2023 och 2024 förändrades utredningens inriktning. I stället för ett generellt vinstförbud kom uppdraget att fokusera på sanktioner, värdeöverföringsbegränsningar och skärpta kontroll- och tillsynsverktyg, exempelvis vinstutdelningsförbud vid nystart, ägarbyte eller kvalitetsbrister, samt förstärkta möjligheter att hindra olämpliga huvudmän att etablera sig eller expandera.

Slutbetänkandet innehåller därmed inte något generellt vinstförbud, utan ett samlat paket av åtgärder som stärker myndigheternas möjligheter att ingripa vid brister och reglera huvudmännens ekonomiska hantering.

Region Västernorrland yttrar sig utifrån sitt ansvar för regional utveckling, kompetensförsörjning samt samordning av utbildningsplanering och dimensionering, liksom sitt uppdrag att stödja kommunerna i länet i arbetet med att säkerställa ett långsiktigt hållbart utbildningsutbud. Regionen välkomnar utredningens ambition att

stärka kvalitet, stabilitet och långsiktighet i friskolesektorn. Förslagen om skärpta etableringskrav, tydligare konsekvensbedömningar och stärkt kommunal roll bedöms i huvudsak bidra till bättre planeringsförutsättningar, särskilt i regioner med minskande elevkullar och stora kompetensförsörjningsbehov.

Regionens yttrande tar särskilt sikte på utredningens förslag om kommunala yttranden vid etablering, bedömningen av påtagliga negativa följder, skärpta möjligheter att hindra olämpliga ägare samt krav på ny prövning vid väsentliga förändringar av fristående verksamheter.

Yttrandet

1. Villkor och förbud för aktörer med bristfälligt huvudmannskap (kap.10)

Utredningen konstaterar att brister i huvudmannskap i vissa fall har påverkat elevers rätt till utbildning på ett oförsvarligt sätt. Därför behövs skärpta verktyg, men sanktioner ska inte i sig skapa instabilitet som drabbar elevernas trygghet, studiero eller möjlighet att nå kunskapsmålen. Barnets bästa, i enlighet med Barnkonventionen som svensk lag, ska vara ett primärt övervägande.

Regionen tillstyrker att huvudmän med allvarliga eller upprepade brister inte ska kunna expandera förrän bristerna är varaktigt åtgärdade och att koncernkopplingar samt andra inflytandeförhållanden beaktas.

Motivering: Regionen bedömer att förslagen kan bidra till ökad stabilitet, kvalitet och långsiktighet i utbildningsutbudet. En stärkt ägar- och inflytandeprövning minskar risken för att oseriösa aktörer etablerar sig eller verkar kvar i systemet trots återkommande brister. Detta stärker elevskyddet och minskar risken för att kvalitetsbrister eller instabilitet sprids geografiskt eller via ägarstrukturer, vilket är särskilt viktigt i regioner med begränsade alternativ och stora avstånd.

Regionen tillstyrker även utredningens förslag att tillsynsmyndigheterna ges utökade möjligheter att pröva och hindra olämpliga fysiska och juridiska personer från att genom ägande, avtal eller på annat sätt utöva ett bestämmande eller betydande inflytande över en enskild huvudman.

Motivering: Regionen bedömer att stärkt ägar- och ledningsprövning är en central förutsättning för långsiktig stabilitet och förtroende i friskolesektorn. Möjligheten att beakta ägarstrukturer, ägarbyten och bakomliggande inflytandeförhållanden minskar risken för att oseriösa aktörer etablerar sig eller verkar kvar i systemet trots

återkommande brister. Detta är särskilt angeläget i ett regionalt perspektiv, där plötsliga avvecklingar eller kvalitetsbrister kan få stora konsekvenser för elever, kommuner och den samlade utbildningsstrukturen.

2. Förslag om en ändamålsenlig process för godkännande som huvudman (kap.11)

Ny provning vid flytt, utökning eller ändring av verksamhet

Region Västernorrland tillstyrker förslag som innebär att fristående skolors flytt, väsentlig utökning eller andra betydande förändringar kräver ny provning.

Motivering: I mindre och medelstora kommuner kan en relativt liten elevomfördelning få stora effekter på skolors bärkraft, lokalkostnader, lärarförsörjning, tillgänglighet och elevers resmönster. Ökad förutsägbarhet stärker planeringsförmågan och minskar risken för oönskad överkapacitet och fragmentering av elevunderlaget.

Om påtagliga negativa följder

Region Västernorrland tillstyrker förtydligandet att negativa följder definieras som ekonomiska, organisatoriska och pedagogiska konsekvenser samt att bedömningen ska ske med ett treårigt tidsperspektiv.

Motivering: Detta ger en mer likvärdig tillämpning och förbättrar kvaliteten i konsekvensanalyserna, samtidigt som det stärker möjligheterna att beakta demografiska förändringar. Detta är särskilt relevant i Västernorrland, där elevkullarna minskar och de geografiska avstånden är stora. Regionen ser även positivt på att utredningen tydliggör vilka perspektiv som ska ingå i kommunernas yttranden, såsom ekonomiska, organisatoriska och pedagogiska konsekvenser. Ett mer enhetligt och strukturerat innehåll bidrar till ökad likvärdighet i provningen och till att besluten grundas på jämförbara och relevanta underlag.

Obligatoriska kommunala yttranden

Region Västernorrland tillstyrker förslaget att kommuner ska yttra sig vid etablering eller utökning av fristående verksamheter och ser positivt på den föreslagna ersättningsmodellen för kommunernas arbete.

Motivering: Förslaget kan bidra till ökad tydlighet och minska stora skillnader i hantering mellan kommuner, samtidigt som det stärker rättssäkerheten i provningsprocessen. Samtidigt innebär kraven en ökad administrativ och analytisk belastning, särskilt för mindre kommuner med begränsade resurser. Detta motiverar

behovet av nationellt stöd i form av vägledning, gemensam metodik och tillgång till relevanta datakällor för att säkerställa en proportionerlig och genomförbar tillämpning.

Med hänsyn till regionernas ansvar för regionernas ansvar för planering och dimensionering av utbildningsutbudet, samt det lagstadgade uppdraget kring kompetensförsörjning och samråd med kommunerna, har regionerna en bred överblick över hela länets och primära samverkansområdets behov. Denna överblick gör att regionerna kan bidra med värdefull kunskap om hur etableringar påverkar utbildningsstrukturen. Därför bör regionerna ges möjlighet att bistå både kommunerna och Skolinspektionen i bedömningen av nya eller förändrade verksamheter, för att säkerställa ett hållbart och väl samordnat utbildningsutbud över tid.

Konsekvenser för regionen

Utredningens förslag bedöms ge bättre förutsägbarhet i skolstrukturen, vilket är avgörande för Region Västernorrlands ansvar inom planering och dimensionering av utbildningsutbudet. Tydligare godkännandebeslut, krav på ny prövning vid flytt eller utökning samt den preciserade definitionen av påtagliga negativa följder ger kommunerna och regionen ett mer robust underlag för att bedöma kapacitetsbehov, lokalisering och elevflöden över tid.

Förslagen stärker även de långsiktiga förutsättningarna för kompetensförsörjning genom att minska risken för instabilitet, oplanerade avbrott och kvalitetsbrister som påverkar utbildningskedjan och tillgången till framtida arbetskraft. Skärpta regler vid brister samt begränsningar vid ägarbyten eller expansion minskar systemriskerna och gör det svårare för oseriösa aktörer att påverka utbildningsutbudet negativt.

Samlat bedömer Region Västernorrland att förslagen stärker den långsiktiga utbildningsplaneringen och kompetensförsörjningen i länet, under förutsättning att implementeringen kompletteras med tydliga riktlinjer och stöd för en likvärdig tillämpning.

REGION VÄSTERNORRLAND

Jonny Lundin
Ordförande regionala utvecklingsnämnden